

DOI: <https://doi.org/10.37129/2313-7509.2020.13.1.286-298>

УДК 355.695

С.А. Литвиновський, к.військ.н., доц.

О.С. Чеботарьов

С.В. Поляшов

Військова академія (м. Одеса), Україна

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПАЛЬНО-МАСТИЛЬНИМИ МАТЕРІАЛАМИ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ І В ХОДІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ТА ІНШИХ ДІЙ

У статті визначено недоліки та надано пропозиції стосовно внесення змін і доповнень до Настанови з військового тилу, Бойових статутів механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України, методичних (навчальних) посібників і методичних рекомендацій Тилу Збройних Сил України, щодо удосконалення організації забезпечення пально-мастильними матеріалами підрозділів Збройних Сил України під час підготовки і ведення бойових та інших дій з урахуванням досвіду АТО (ООС).

Ключові слова: *матеріальні засоби, підрозділи тилу, пункт заправки батальйону, пункт заправки дивізіону, військові запаси, заправка, забезпечення паливом.*

Постановка проблеми

Відповідно до вимог Стратегічного оборонного бюлетеня України [1] на підставі досвіду участі формувань Збройних Сил України в антитерористичній операції (операції Об'єднаних сил – далі АТО (ООС)) на території Донецької і Луганської областей відповідними органами військового управління було розроблені Бойові статuti механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України (частина I [2] і II [3]), Настанова з військового тилу (тактична група, полк) [4], навчальні посібники [8, 12] і методичні рекомендації [9, 10, 11], в яких відображені деякі складові з організації забезпечення пально-мастильними матеріалами (далі – паливо) підрозділів Збройних Сил України (далі – ЗСУ) в районах проведення АТО (ООС). Всі складові організації забезпечення паливом підрозділів під час підготовки і ведення бойових та інших дій у перерахованих документах не визначалися і не розглядалися. Крім того, є деякі розбіжності та не узгодженості між собою, з порядку заправки (дозаправки) озброєння і військової техніки (далі – ОВТ) паливом підрозділів, які виконують бойові завдання в районах проведення АТО (ООС).

Аналіз останніх досягнень і публікацій

За період ведення бойових дій на сході України, Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил України, Тилом Збройних Сил України і іншими органами військового управління та установами МОУ були розроблені накази МОУ [5, 7], Бойові статuti механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України (частина I [2] і II [3]), Настанова з військового тилу (тактична група, полк) Міністерство оборони України [4], навчальні посібники [8, 12], методичні рекомендації [9, 10, 11], в них не були визначені складові організації забезпечення паливом підрозділів при підготовці та в ході ведення бойових і інших дій. Де які питання з організації забезпечення паливом підрозділів при виконанні бойових завдань в районах проведення АТО (ООС) не були своєчасно враховані і вивчені.

У перерахованих документах є розбіжності та неузгодженості між собою з порядку заправки (дозаправки) паливом ОВТ батальйонів (далі – підрозділів). Так, у статті 95 розділу 10 частини II Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ [3] визначений наступний порядок заправки паливом ОВТ батальйону. «...Для заправки техніки паливом в батальйоні

створюється пункт заправки...», а у додатку 3 цього Бойового статуту, щодо основних скорочень, що застосовуються в бойових документах, за формою подання використовується інший термін – «батальйонний заправний пункт» із скороченням БЗп замість терміну «пункт заправки батальйону».

У статті 5.2.5 розділу 5 Настанови з військового тилу [4] визначено, що «...Для досягнення безперервного матеріального забезпечення підрозділів в ході наступу взводи матеріального забезпечення (взводи забезпечення) батальйонів і дивізіонів (пункти бойового постачання, заправні, продовольчі пункти, які ними розгортаються), виконуючи поставлені завдання, повинні переміщуватися...»

У Методичних рекомендаціях по службі пального для забезпечення виконання завдань військовими частинами (підрозділами) в базових таборах та на опорних пунктах [10] визначений наступний порядок заправки паливом ОБТ батальйону. «...У підрозділах військових частин, які розташовуються у таборах (в районах виконання завдань), силами і засобами автомобільного відділення підвозу пального розгортаються батальйонні заправні пункти, які призначені для утримання встановлених запасів пального та заправки техніки паливом...».

У Методичних рекомендаціях щодо організації тилового забезпечення в базових таборах бригад (батальйонів), на ротних (взводних) опорних пунктах і бойових позиціях [9] показано схему «...Розміщення батальйонного заправного пункту в базовому таборі».

У посібнику «Військовий тил. Основи тилового забезпечення військових частин (підрозділів), тактичних груп» з врахуванням досвіду тилового забезпечення військових частин в антитерористичній операції [8] теж використаний термін батальйонні заправні пункти замість заправні пункти батальйонів. «...В польових умовах в районах виконання завдань розгортаються батальйонні заправні пункти, які призначені для отримання пального та заправки техніки паливом; утримання встановлених запасів пального...».

Постановка завдання

Метою роботи є виявлення недоліків у зазначених нормативних документах, щодо організації забезпечення паливом підрозділів при виконанні бойових завдань в районах проведення АТО (ООС) та надання пропозицій щодо змін і доповнень до вказаних нормативних документів.

Досягнення визначеної мети здійснено шляхом проведення порівняльного аналізу змісту зазначених нормативних документів у сфері військової логістики з організації забезпечення паливом підрозділів і формулювання основних напрямів усунення виявлених недоліків та відображення запропонованих змін і доповнень.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми

На основі виявлених недоліків із загальної проблеми неузгодженості вказаних нормативних документів, щодо організації забезпечення паливом підрозділів ЗСУ в ході ведення бойових та інших дій, слід виділити: визначення терміну «організація забезпечення паливом підрозділів»; порядок планування забезпечення паливом підрозділів під час підготовки і ведення бойових та інших дій; порядок заправки (дозаправки) паливом ОБТ підрозділів ЗСУ в ході ведення бойових та інших дій; визначити фактори, які впливають на організацію забезпечення паливом підрозділів в ході ведення бойових та інших дій; приведення до єдиної термінології: «пункт заправки батальйону» (ПЗБ), – з порядку заправки (дозаправки) паливом ОБТ підрозділів під час підготовки і ведення бойових та інших дій; зміна визначення розрахунково – постачальної одиниці – заправка для колісних бронетранспортерів, легкових, вантажних і спеціальних автомобілів.

Виклад основного матеріалу дослідження

У статті 96 розділу 10 частини II Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ [3] визначено, що «...командир батальйону (роті) організовує тилове забезпечення особисто і через заступника з тилу (старшину роти)», а «...безпосереднім керівником тилового забезпечення є заступник командира батальйону з тилу (в роті – старшина роти)» (стаття 97 розділу 10 [3]). «...Заправка техніки паливом у батальйоні організовується заступником командира з тилу, в роті – заступником командира роти з озброєння (техніком роти) спільно з командирами підрозділів. Вона здійснюється при підготовці до бою (дій) і після виконання завдання, а іноді і під час ведення бою (дій), з використанням штатних паливозаправників та інших технічних засобів служби пального...» (стаття 95 розділу 10 [3]).

Пропонується наступне визначення терміну «організація забезпечення пально-мастильними матеріалами підрозділів». Організація забезпечення пально-мастильними матеріалами підрозділів ЗСУ під час підготовки і ведення бойових та інших дій включає: планування забезпечення паливом (план забезпечення паливом підрозділу); створення в підрозділах встановлених запасів пального, визначення порядку витребування, утримання і джерела постачання; порядок підвезення пального та інших матеріальних засобів служби пального; визначення порядку заправки (дозаправки) паливом ОВТ підрозділів.

Фактори, які впливають на виконання завдань з організації забезпечення паливом підрозділів при підготовці та в ході ведення оборонного (наступального): місце підрозділу у бойовому порядку військової частини і його бойові завдання (тривалість виконання і глибина бойового завдання); ширина і глибина району оборони (фронт і середній темп наступу); побудова оборони підрозділу (побудова бойового порядку); умови переходу підрозділу до оборони (наступу); вид оборони; порядок забезпечення паливом встановлений старшим начальником; характер місцевості та розвиненість мережі автомобільних доріг; масштаби застосування противником різних видів озброєння; місцево-економічні можливості на пряму ведення бойових дій; періодичність переміщення підрозділів тилу; тривалість бою, кліматичні умови та інші.

Результатом планування забезпечення паливом підрозділу має бути план забезпечення пально-мастильними матеріалами (далі – план забезпечення паливом) підрозділу, який складається з текстуальної частини (в основному із розрахунків) і графічної частини (робочої карти заступника командира підрозділу з тилу).

Текстуальна частина плану забезпечення паливом підрозділу може включати: 1) основні завдання під час підготовки і ведення бойових та інших дій; 2) склад, стан і можливості автомобільного відділення підвозу пального взводу матеріального забезпечення та порядок його підготовки, розміщення і переміщення; 3) організацію виконання основних завдань з забезпечення паливом підрозділу: розрахунок маси заправки; розрахунок потреби і забезпеченості паливом; розрахунок заправки (дозаправки) паливом ОВТ; розрахунок потреби і забезпеченості технічними засобами та порядок їх ремонту і евакуації; розрахунок підвезення пального та інших матеріальних засобів служби; захист, оборону, охорону та маскування підрозділів і об'єктів служби; 4) організацію управління та взаємодії.

Графічна частина плану забезпечення паливом підрозділу може включати:

На робочій карті заступника командира підрозділу з тилу відображаються:

- 1) необхідні відомості про противника, завдання підрозділу та сусідів;
- 2) розмежувальні лінії підрозділів, тилова смуга, якщо вона призначається;
- 3) райони і час розгортання та переміщення взводу матеріального забезпечення, а також підрозділів технічного і медичного забезпечення;
- 4) органи тилу вищої інстанції, які виконують завдання в інтересах підрозділу;

5) підрозділи тилу приданих і взаємодіючих підрозділів;

6) колонні шляхи пересування бойових підрозділів, які використовуються у якості шляхів підвозу та евакуації до початку і в ході наступу;

7) об'єкти місцевої промислово-економічної бази, які використовуються для виконання завдань тилового забезпечення підрозділу;

8) командно-спостережний пункт (КСП) підрозділу, час розгортання і напрямок його переміщення в ході наступу, пункти управління (ПУ) взводу матеріального забезпечення, а також підрозділів технічного і медичного забезпечення, ПУ приданих і взаємодіючих підрозділів, тиловий командний пункт (ТКП) бригади.

План забезпечення пального підрозділу підписується заступником командира підрозділу з тилу і затверджується командиром підрозділу.

Основні завдання з забезпечення пального підрозділів при підготовці та в ході ведення бойових і інших дій:

– при підготовці до бойових дій: корегування плану забезпечення пального; поповнення запасів пального до норм військових; визначення порядку заправки (дозаправки) пального ОВТ; розгортання ПЗБ для заправки (дозаправки) пального ОВТ, евакуація несправної техніки та інші;

– в ході ведення бойових дій: порядок розміщення та переміщення ПЗБ; своєчасне поповнення витрачених та втрачених матеріальних засобів до норм військових; порядок підвезення пального і інших матеріальних засобів та заправки (дозаправки) пального ОВТ та інші.

Підготовка автомобільного відділення підвозу пального при підготовці до ведення бойових дій включає наступні заходи: доукомплектування особовим складом, транспортними засобами та технічними засобами служби пального; забезпечення особового складу майном згідно норм та проведення тактико-спеціальних занять, інструктажів, щодо його дій в ході виконання завдань; створення запасів пального та іншого майна служби у встановлених розмірах; технічне обслуговування, ремонт, доукомплектування запасними частинами, інструментом та приладдям технічних засобів; евакуація поранених, хворих та несправного ОВТ.

Вимоги до району (ділянки) розміщення автомобільного відділення підвозу пального (ПЗБ): знаходитися на безпечній відстані від можливих ударів противника та об'єктів підвищеної небезпеки національної економіки; забезпечити надійний захист, оборону та охорону з максимальним використанням захисних та маскувальних властивостей місцевості; мати під'їзні шляхи; задовольняти пожежним вимогам.

З метою виключення одночасного ураження вибухом одного артилерійського снаряду (міни) двох підрозділів взводу матеріального забезпечення їх необхідно розмішувати розосереджено. При цьому взаємне віддалення може бути між відділеннями – до 200 м, а відстань між автомобілями – 25-30 м. При такому порядку розміщення загальна площа району для відділень складе 0,01-0,015 км² (приблизні розміри районів від 100 м x 100 м до 100 м x 150 м залежно від місцевості), а для взводу матеріального забезпечення 0,16-0,2 км² (приблизні розміри району від 400 м x 400 м до 400 м x 500 м залежно від місцевості). При цьому, взвод матеріального забезпечення (автомобільне відділення підвозу пального (ПЗБ)) розміщуються в районі оборони батальйону за другим ешелonom (резервом) батальйону на відстані до 3 км від переднього краю оборони своїх підрозділів. У статті 98 розділу 10 частини II Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ [3] визначено, що «...в обороні взвод матеріального забезпечення батальйону зазвичай розміщується біля тильної межі району оборони використовуючи захисні і маскуючі властивості місцевості із зведенням фортифікаційних споруд ...». Підрозділи тилу батальйонів першого ешелону військових частин в ході проведення операції Об'єднаних сил, розміщуються до 10-15 км від переднього краю оборони.

Переміщення підрозділів тилу батальйону в ході ведення бойових дій у запасний чи інший район здійснюється з метою виводу їх з під ударів противника або із зон зараження, введення в оману противника, наближення до підрозділів, що забезпечуються.

Потреба батальйону в пальному визначається заступником командира батальйону з тилу сумісно з начальником служби пального батальйону (у разі наявності такої посади у штаті підрозділу).

Для проведення розрахунків потреби в пальному застосовується розрахунково-постачальна одиниця – заправка, маса якої для ОБТ визначена Бойовим статутом [3] та Положенням [7], в свою чергу маса якої для колісних бронетранспортерів, легкових, вантажних і спеціальних автомобілів визначається із розрахунку забезпечення запасу ходу на 500 км за основними експлуатаційними нормами витрати пального.

Дане визначення маси заправки для колісних бронетранспортерів, легкових, вантажних і спеціальних автомобілів, було сформульовано ще у попередньому столітті, коли на озброєнні Збройних Сил перебували зразки ОБТ з недостатнім запасом ходу за місткістю паливних баків.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що сьогодні на озброєнні ЗСУ знаходяться колісні бронетранспортери, легкові, вантажні і спеціальні автомобілі (БТР, БРДМ-2, ГАЗ-66, УРАЛ-4320, ЗІЛ-131, КРАЗ), які при повністю заповнених паливних баках, мають запас ходу до 800 км.

З урахуванням вищезазначеного пропонується нове визначення розрахунково-постачальної одиниці – заправка для колісних бронетранспортерів, легкових, вантажних і спеціальних автомобілів, маса якої повинна визначатися за місткістю баків та інших ємностей, які конструктивно входять в паливну систему базової машини і спеціального обладнання.

Маса заправки підрозділу є результатом складання маси заправок всього ОБТ, які працюють на автомобільному бензині та окремо, на дизельному паливі.

Потреба військової частини в утриманні запасів автомобільного бензину та дизельного палива, визначається з урахуванням застосування встановлених Положенням [7] норм утримання, окремо для кожного виду пального та визначається за формулою:

$$P = Mz \times Nu, \text{ за пр} \quad (1)$$

де, Mz – маса заправки військової частини, за пр;

Nu – норма утримання.

Загальна потреба батальйону в пальному на кінець дня бою визначається як сума потреб на прогнозовані витрати та встановлені запаси пального за формулою:

$$P_{\text{заг}} = P_e + P, \text{ за пр} \quad (2)$$

де, P_e – витрати пального протягом періоду, що планується, за пр;

P – встановлені запаси пального на кінець періоду, що планується, за пр.

Запаси на кінець періоду, що планується, як правило, встановлюються в розмірах визначених Положенням [7]

Визначення потреби в пальному на витрати в операціях (на день (період) бою (маршу)) здійснюється двома методами: по напруженості роботи машин; по середньодобовим витратам пального.

Потреба в пальному по напруженості роботи машин визначається за методом, який враховує глибину завдання та умови виконання завдання.

Потреба в пальному на бій визначається за формулою:

$$P_b = \frac{\Gamma \times K_m \times K_{u.p.}}{3 \times c.p.}, \text{ за пр} \quad (3)$$

де Γ – глибина завдання (напруженість роботи машин), км;

K_m – коефіцієнт маневрування, представляє собою відношення фактичного пробігу машин який очікується на полі бою до глибини завдання, визначеної на карті.

Можливі значення коефіцієнту маневрування для автомобілів – 1,5-1,9, для гусеничних машин – 1,8-2,5, для колісних БТР – 1,7-2,2;

$K_{y.p.}$ – коефіцієнт умов руху машин і може бути визначений як сума надбавок до основної норми витрати пального. Коефіцієнт умов руху враховує дорожні та кліматичні умови руху машин.

Можливі значення коефіцієнту умов руху для автомобілів – 1,15-1,95, для гусеничних машин – 1,1-1,4, для колісних БТР – 1,1-1,5;

$Зх.ср$ – середній запас ходу машин на одній заправці, км.

Потреба в пальному на марш визначається по такій же формулі, як на бій, але замість коефіцієнту маневрування застосовується коефіцієнт допоміжних елементів маршруту за формулою:

$$Пв = \frac{\Gamma \times K_{дон} \times K_{y.p.}}{Зх.ср}, \text{ запр} \quad (4)$$

де Γ – протяжність маршруту, яка береться з карти, км;

$K_{дон}$ – коефіцієнт допоміжних елементів маршруту, надано у таблиці 1;

$K_{y.p.}$ – коефіцієнт умов руху машин;

$Зх.ср$ – середній запас ходу машин, км.

Таблиця 1

Коефіцієнти допоміжних елементів маршруту можуть складати

Протяжність маршруту, км	50	75	100	150	175	200	225	250	275	300
Значення коефіцієнту	1,70	1,5	1,4	1,33	1,31	1,3	1,38	1,27	1,26	1,25

Середній запас ходу розраховується завчасно та для автомобілів і колісних БТР приймається рівним 500 км.

Середній запас ходу для гусеничних машин всіх типів (танків, бойових машин піхоти, тягачів та інші) визначається за формулою:

$$Зх. ср = \frac{Зх1 \cdot n1 + Зх2 \cdot n2 + \dots + Зхи}{n1 + n2 + \dots + ni}, \text{ км} \quad (5)$$

де $Зх1$ – запас ходу на одній заправці однієї марки машини, км;

$Зх2$ – запас ходу на одній заправці іншої марки машини, км;

$Зхи$ – запас ходу на одній заправці інших марок машин, км;

$n1, n2, \dots, ni$ – кількість машин кожної марки.

Методика визначення потреби в пальному по середньодобовим витратам пального встановлюється Нормами [13]. Потреба в пальному на витрати в операціях (бойових діях) здійснюється за періодами бойових дій, підготовки та ведення контрнаступальних (наступальних) операцій, ведення стабілізаційних операцій (бойових дій) визначається за формулою:

$$Пв = Нв \times T, \text{ запр} \quad (6)$$

де $Нв$ – середньодобова норма витрат пального, запр;

T – тривалість проведення операції (бойових дій), дб.

Інші складові плану забезпечення паливом підрозділу у статті не розглядаються.

Витребування, отримання (прийом) і створення (поповнення) у підрозділах встановлених запасів пального, технічних засобів і іншого майна служби пального, які були витрачені при підготовці і в ході бойових дій та знищені противником здійснюється централізовано, згідно планів і розпоряджень старшого начальника, на підставі донесень з тилу і заявок підрозділів та подаються заступником командира батальйону з тилу заступнику командира військової частини з тилу (начальнику служби пального військової частини), щоденно до 19.00 станом на 18.00.

Згідно «Положення про порядок створення, зберігання, поновлення (заміни), використання непорушних запасів техніки тилу та інших матеріальних засобів тилу у Збройних Силах України», 2016 [6], у мирний час військові запаси пального для ведення бойових дій зберігаються, згідно норм утримання, на складах непорушних запасів пального військових частин, окремо від запасів поточного забезпечення.

Військові запаси пального при підготовці та в ході ведення бойових дій, згідно норм утримання, зберігаються на транспортних засобах автомобільного відділення підвозу пального взводу матеріального забезпечення батальйону і є рухомими запасами пального.

Джерела постачання пального, технічних засобів і іншого майна служби пального для батальйону при підготовці та в ході ведення бойових дій, є: централізовані поставки, матеріальні засоби за централізованими поставками доставляються на стаціонарні центри забезпечення, бази і склади Центру, звідки вони розподіляються і підвозяться автомобільним транспортом до підрозділів матеріального забезпечення військових частин і взводів матеріального забезпечення батальйонів та вогневих позицій мінометних батареї; місцева промислова база; трофеї; справні агрегати і деталі, зняті зі списаної техніки установленим порядком; волонтерська допомога.

Підвезення пального та іншого майна служби пального підрозділам батальйону, є основою їх безперебійного забезпечення. При підготовці до бойових дій (коли батальйон діє на другорядному напрямку), автомобільні відділення підвозу пального взводів матеріального забезпечення, при необхідності, будуть залучатися для підвезення пального з складу пального групи матеріального забезпечення військової частини.

При веденні бойових дій батальйоном, у ланці військова частина – батальйон, підвезення пального і іншого майна служби пального організується заступником командира військової частини з тилу і здійснюється автомобільним транспортом підрозділів матеріального забезпечення військової частини до взводів матеріального забезпечення батальйонів.

У ланці батальйон – рота, підвезення пального від взводу матеріального забезпечення (пункту заправки батальйону) до підрозділів батальйону здійснюється транспортними засобами автомобільного відділення підвозу пального. У цій ланці підвезення та заправки паливом організує заступник командира батальйону з тилу. Він визначає обсяг, порядок підвезення підрозділам пального і ставить завдання командирів взводу матеріального забезпечення на підвезення. Підвезення пального в ході веденні бойових дій батальйоном здійснюється, як правило, один раз на добу на кінець дня бою та у міру необхідності.

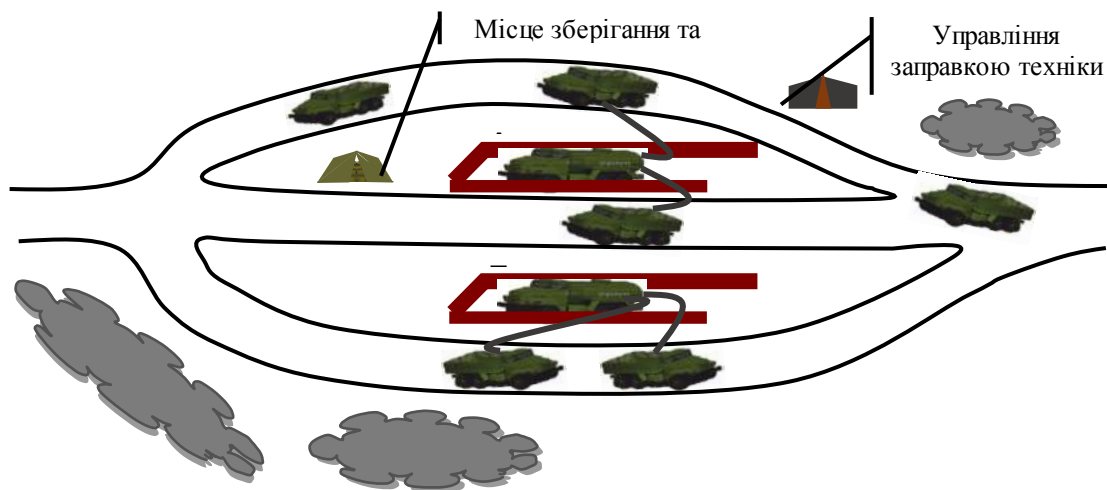
У статті 95 розділу 10 частини II Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ [3] порядок заправки паливом ОБТ батальйону визначено наступним чином. «...Заправка техніки паливом у батальйоні організується заступником командира з тилу, в роті – заступником командира роти з озброєння (техніком роти) спільно з командирами підрозділів.

Для заправки паливом ОБТ в батальйоні створюється пункт заправки. При цьому заступник командира батальйону з тилу відповідає за виділення запасів пального і засобів заправки, а командир взводу матеріального забезпечення – за своєчасне підвезення пального в призначений район (пункт) заправки, розгортання і роботу пункту заправки. Відповідальність за своєчасну і організовану заправку паливом ОБТ несуть командири підрозділів...».

У додатку 3 Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ [3] щодо основних скорочень, що застосовуються в бойових документах, за формою подання використовується термін – «батальйонний заправний пункт» із скороченням БЗп замість терміну «пункт заправки батальйону» із скороченням ПЗБ. Також термін «батальйонний заправний пункт» використовується у Наставні з військового тилу [4] і у Методичних рекомендаціях по службі пально-мастильних матеріалів для забезпечення виконання завдань військовими частинами (підрозділами) в базових таборах та на опорних пунктах [10, 11].

Заміна старого терміну «батальйонний заправний пункт (БЗП)» на термін «пункт заправки батальйону» (ПЗБ), відбулося логічно. Так, у військовій частині, для забезпечення паливом інших підрозділів розгортаються: «пункти заправки дивізіонів»; «пункт заправки ТКП»; «пункт заправки ОКП»; «пункт заправки гмз»; «пункт заправки рвб»; «пункт заправки медр» і інші пункти заправки (за необхідністю).

Забезпечення паливом підрозділів під час підготовки і ведення бойових та інших дій здійснюється силами і засобами автомобільного відділення підвозу пального взводу матеріального забезпечення батальйону. Для утримання встановлених запасів пального та заправки паливом ОВТ у батальйоні розгортається пункт заправки батальйону, начальником якого, як правило, призначається командир автомобільного відділення підвозу пального (рис. 1).

Рис. 1. Розміщення пункту заправки батальйону на місцевості

У статті 95, 98 розділу 10 частини II Бойового статуту механізованих і танкових військ Сухопутних військ ЗСУ [3] визначений порядок заправки паливом ОВТ при підготовці та в ході ведення бою. «...Заправка техніки паливом у батальйоні здійснюється при підготовці до бою (дій) і після виконання завдання, а іноді і під час ведення бою (дій), з використанням штатних паливозаправників й інших технічних засобів служби пального...». «...Заправка паливом в ході бою здійснюється в бойових порядках. Для цього допускається відведення з вогневих позицій частини бойової техніки без зниження боєздатності підрозділів...».

ОВТ у відведених для заправки районах (пунктах) повинні встановлюватися так, щоб найбільш повно використовувалася продуктивність засобів заправлення при мінімальному переміщенні їх з місця на місце. Для засобів заправки автомобільного відділення підвозу пального, має бути передбачений майданчик для забезпечення одночасної заправки декількох машин з дотриманням скритності виконання робіт і заходів пожежної безпеки.

До району (пункту) заправки, паливо подається в автоцистернах, автопаливозаправниках та як виняток у резервуарах та бочках (каністрах) встановлених на бортових автомобілях та бронетранспортерах. Кожен бортовий автомобіль повинен бути обладнаний засобами пожежогасіння, ручними насосами (заправними ручними колонками), рукавами з роздавальними кранами, засобами малої механізації, для виконання навантаження (розвантаження) бочок.

Заправка паливом ОВТ з резервуарів, встановлених на бортових автомобілях може здійснюватися з застосуванням сифонного ефекту, для чого бортові автомобілі з резервуарами (автоцистерни) необхідно встановлювати так, щоб найвища точка паливних баків ОВТ (тари), до яких приймається паливо, знаходилася нижче або на одному рівні з нижньою точкою резервуару (ємності автоцистерни).

Заправка (дозаправка) танків, самохідно-артилерійських установок (САУ) і іншої техніки паливом з бочок проводиться за допомогою малогабаритних заправних агрегатів (заправних насосів), які конструктивно входять до складу ОВТ.

Заправка паливом ОВТ на блок – постах, ротних (взводних) опорних пунктах в ході ведення бойових та інших дій здійснюється силами і засобами автомобільного відділення підвозу пального взводу матеріального забезпечення батальйону.

В залежності від побудови оборони військової частини (підрозділу), інтенсивності бойових дій і масштабів застосування противником різних видів озброєння та інших факторів, які впливають на організацію забезпечення паливом підрозділів, за рішенням командира батальйону, заправка паливом ОВТ здійснюється безпосередньо на блок – постах, ротних (взводних) опорних пунктах, використовуючи чотири способи заправки ОВТ паливом (рис. 2, 3, 4).

Рис. 2. Заправка паливом шляхом підходу ОВТ до засобів заправки (перший спосіб заправки)

Перший спосіб. ОВТ підходить до засобів транспортування та заправки паливом (рис. 2).

В ході ведення бойових дій підрозділами даний спосіб заправки паливом ОВТ можна використовувати для батальйонів другого ешелону військової частини, а для батальйонів першого ешелону в залежності від бойової обстановки.

Другий спосіб. Засоби транспортування та заправки паливом подаються до ОВТ (рис. 3). Другий спосіб заправки паливом ОВТ в ході ведення бою можна використовувати, як для батальйонів другого так і першого ешелону (рот другого ешелону батальйону) військової частини, в залежності від бойової обстановки.

Рис. 3. Заправка паливом шляхом підходу засобів заправки до ОВТ (другий спосіб заправки)

Третій спосіб. За рішенням командира батальйону, для заправки ОВТ паливом підрозділів, виділяється бойова техніка рот (взводів) для підвезення пального (в діжках, каністрах і інше) до ротних (взводних) опорних пунктів (рис. 4).

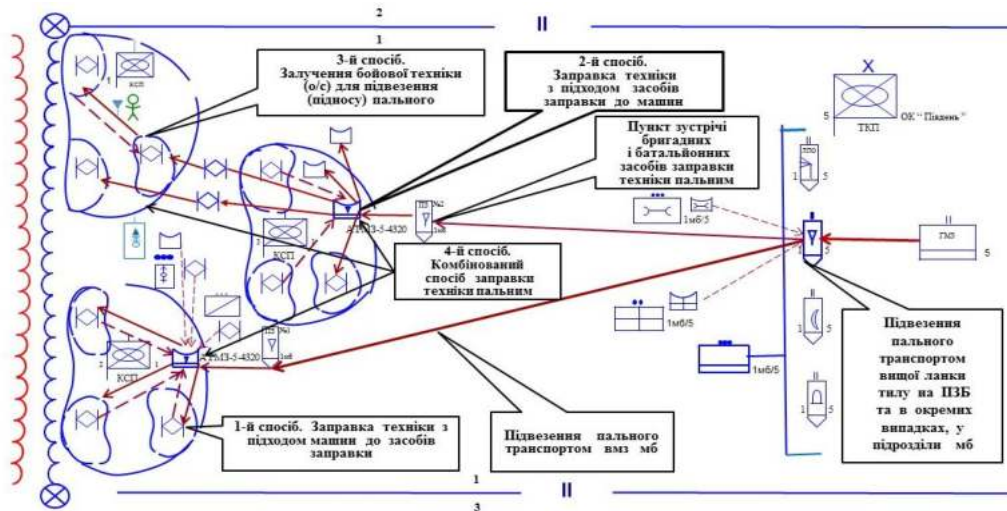

Рис. 4. Порядок заправки паливом ОВТ під час підготовки та ведення мб оборонного бою

Також, при необхідності, може залучатися особовий склад підрозділів для підносу пального до бойової техніки. У період активних бойових дій із застосуванням противником різних видів озброєння, цей спосіб може бути єдиним для заправки (дозаправки) ОВТ паливом підрозділів першого ешелону військових частин. Даний спосіб заправки паливом ОВТ необхідно використовувати, коли неможливо задіяти перший і другий способи заправки паливом ОВТ.

Четвертий спосіб. Спосіб заправки паливом ОВТ – комбінований. Коли ОВТ одних блок – постів, опорних пунктів підрозділу заправляється першим, а інших – другим чи третім способом заправки паливом ОВТ або коли заправка паливом ОВТ здійснюється трьома способами одночасно (рис.4).

Висновки

Основними недоліками розроблених нормативних документів ГШ ЗСУ [2, 3], Тилу ЗСУ [4], навчального посібника [8], методичних рекомендацій [9, 10, 11], щодо організації забезпечення паливом ОВТ підрозділів ЗСУ в ході ведення бойових та інших дій, є: неузгодженість цих нормативних документів з порядком заправки (дозаправки) паливом ОВТ при виконанні бойових завдань підрозділами ЗСУ в районах проведення (АТО) ООС; відсутність факторів, які впливають на організацію забезпечення паливом ОВТ підрозділів ЗСУ в ході ведення бойових та інших дій; не визначені всі складові з організації забезпечення паливом ОВТ підрозділів ЗСУ в ході ведення бойових та інших дій; не враховані всі способи заправки (дозаправки) паливом техніки.

Вирішення зазначених проблемних питань може здійснюватися за наступними напрямками: узгоджене з різними органами військового управління використання єдиної термінології з порядку заправки (дозаправки) паливом ОВТ при виконанні бойових завдань підрозділами ЗСУ; органам військового управління усіх рівнів при розробці бойових документів і документів з військової логістики (тилу) використовувати пропозиції до: визначення поняття «організація забезпечення паливом ОВТ підрозділів ЗСУ під час підготовки і ведення бойових та інших дій»; зміни визначення розрахунково-постачальної одиниці – заправка для колісних бронетранспортерів, легкових, вантажних і спеціальних автомобілів; порядку заправки (дозаправки) паливом ОВТ підрозділів в ході ведення бойових та інших дій; факторів, які впливають на організацію забезпечення паливом ОВТ підрозділів в районах проведення ООС, викладених в роботі.

Перспективи подальших досліджень

Розглянутий у статті матеріал, може стати підґрунтям для проведення дослідження з удосконалення організації забезпечення паливом ОВТ підрозділів ЗСУ під час підготовки і ведення бойових та інших дій.

Одним із напрямків подальших досліджень може бути проведення порівняльного аналізу змісту різних нормативних документів та їх розділів з метою виявлення недоліків та їх усунення на етапі розроблення цих документів.

Список використаних джерел

1. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» : Указ Президента України [від 6 червня 2016 року № 240/2016] // Урядовий кур'єр. – 2016. - № 112 - 15 червня.*
2. *Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина I. - К.: Командування Сухопутних військ Збройних Сил України, 2016.*
3. *Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина II. Батальйон, рота. – К.: Командування Сухопутних військ Збройних Сил України, 2016.*
4. *Настанова з військового тилу (тактична група, полк). Проект. –К.: Міністерство оборони України, 2003.- 17 с.*
5. *Наказ МОУ від 06.01.1999 р. Додаток № 2. Норми витрат ПММ, спеціальних рідин при експлуатації, ремонті та консервації військової техніки й озброєння ЗСУ.*
6. *Тимчасова настанова з логістичного забезпечення Збройних Силах України. – К.: Генеральний штаб ЗСУ, 2019.*
7. *Положення про порядок створення, зберігання, поновлення (заміни), використання непорушних запасів техніки тилу та інших матеріальних засобів тилу у Збройних Силах України. – К.: Міністерство оборони України, 2016. – 21-27 с.*
8. *Військовий тил. Основи тилового забезпечення військових частин (підрозділів), тактичних груп: посібник адаптовано в Тилу ЗСУ з врахуванням досвіду тилового забезпечення військових частин в антитерористичній операції - К.: Тил Збройних Сил України, 2015. – 44-52с.*
9. *Методичні рекомендації щодо організації тилового забезпечення в базових таборах бригад (батальйонів), на ротних (взводних) опорних пунктах і бойових позиціях. – К.: Тил Збройних Сил України, 2016. – 5 - 9 с.*
10. *Методичні рекомендації по службі пально-мастильних матеріалів для забезпечення виконання завдань військовими частинами (підрозділами) в базових таборах та на опорних пунктах. - К.: Тил Збройних Сил України, 2015.*
11. *Методичні рекомендації по службі пально-мастильних матеріалів для забезпечення виконання завдань військовими частинами (підрозділами) в базових таборах та на опорних пунктах. - К.: Тил Збройних Сил України, 2016.*
12. *Логістичне забезпечення механізованого (танкового) батальйону в бойових та інших діях. Частина I. Тилове забезпечення: I навчальний посібник I / Д.В. Лісовенко, С.А. Литвиновський, Г.І. Кривогуз, В.Ф. Нагорнюк, О.В. Федченко. – Одеса: Військова академія, 2018. – 170 - 172 с.*
13. *Наказ ГШ ЗСУ від 2016 «Про затвердження Норм безповоротних втрат, виходу в ремонт озброєння та військової техніки, витрат інших матеріально-технічних засобів в операціях Збройних Сил України».*

Рецензент: Лісовенко Д.В., к.т.н., доцент, Військова академія (м. Одеса)

ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПО УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГОРЮЧЕ-СМАЗОЧНЫМИ МАТЕРИАЛАМИ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ ПРИ ПОДГОТОВКЕ И В ХОДЕ ПРОВЕДЕНИЯ ВЕДЕНИЯ БОЕВЫХ И ДРУГИХ ДЕЙСТВИЙ

С. Литвиновський, А. Чеботарев, С. Поляшов

В статье определены недостатки и разработаны предложения относительно внесения изменений и дополнений к Наставлению по войсковому тылу, Боевых уставов механизированных и танковых войск Сухопутных войск Вооруженных сил Украины, методических (учебных) пособий и методических рекомендаций Тыла Вооруженных Сил Украины, по усовершенствованию организации обеспечения горюче-смазочными материалами (далее - горючим) частей (подразделений) Вооруженных Сил Украины в ходе ведения боевых действий.

За период участия формирований Вооруженных Сил Украины в операции Объединенных сил на востоке Украины, все руководящие документы Генерального Штаба, Тыла ВСУ, методические (учебные) пособия, методические рекомендации по обеспечению горючим военнослужащих воинских частей (подразделений) Вооруженных Сил Украины, не дают четкого (системного) ответа на вопрос: «Организация обеспечения горючим военнослужащих воинских частей (подразделений) при подготовке и в ходе ведения боевых и других действий?»; «Порядок заправки техники воинских частей (подразделений) в районе проведения операции Объединённых сил?».

Решение выявленных проблемных вопросов может осуществляться по следующим направлениям: согласование с разными органами военного управления использования единой терминологии по вопросам обеспечения горючим частей (подразделений); органам военного управления всех уровней, при разработке боевых документов, документов по военной логистике (тыла) и других, использовать предложения по обеспечению горючим подразделений воинских частей в районе проведения операции Объединенных сил, указанных в работе; в руководящих документах, учебниках, рекомендациях, тезисах по логистическому (тиловому) обеспечению, необходимо преподавать современный материал, который необходим органам управления логистики (тыла) и командирам всех степеней для решения «сегодняшних задач», а не «наставлений», которыми будут руководствоваться «правнуки».

Рассмотренный в статье материал, может стать подспорьем для проведения исследований по усовершенствованию обеспечения горючим воинских частей (подразделений) в ходе ведения боевых действий, используя рекомендации статьи.

Одним из направлений дальнейших исследований может быть использование штучного интеллекта для проведения сравнительного анализа содержания разных нормативных документов, их разделов с целью выявления недостатков и их устранения на этапе разработки этих документов.

Ключевые слова: материальные средства, подразделения тыла, пункт заправки батальона, войсковые запасы.

PROPOSALS FOR IMPROVING THE ORGANIZATION OF PROVIDING FUEL AND LUBRICANT MATERIALS OF THE UNITS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE WHILE PREPARING AND IN THE COURSE OF CARRYING OUT THE MILITARY AND OTHER ACTIONS

S. Litvinovsky, O. Chebotaryov, S. Polyashov

The article identifies the shortcomings and develops proposals for making amendments and additions to the Manual on military tee, Combat manuals of mechanized and tank troops of the Ground Forces of the Armed Forces of Ukraine, methodological (training) manuals and methodological recommendations of the Logistics of the Armed Forces of Ukraine, on improving the organization of food supply for military personnel Armed Forces of Ukraine during the conduct of hostilities.

For the period of participation of formations of the Armed Forces of Ukraine in the operation of the Joint Forces in eastern Ukraine, all the governing documents of the General Staff, Rear Services of the Armed Forces, methodological (training) manuals, and methodological recommendations for solving the food supply of the military personnel of the Armed Forces of Ukraine do not give a clear (systemic) answer to the question: «Organization of food supply for military personnel of military units (subunits) during the preparation and during the conduct of military and other operations?»; «The order of nutrition of military personnel of military units (units) in the area of the operation of the Joint Forces?».

The solution of identified problematic issues can be carried out in the following areas: coordination with various bodies of the military command of the use of uniform terminology on the food supply of troops; bodies of military command and control at all levels, in the development of combat documents, documents on military logistics (rear) and others, use the proposals for providing food and water to the personnel of units of military units in the area of the operation of the United Forces indicated in the work; in the guiding documents, textbooks, recommendations, theses on logistic (rear) support, it is necessary to teach modern material that is necessary for the management bodies of logistics (rear) and commanders of all degrees to solve «today's problems», and not the «instructions» that will guide the «great-grandchildren».

Considerations in the article material can be of help in conducting studies to improve the provision of food to military personnel of military units (divisions) during the course of hostilities, using the food supply procedure «according to product catalogs».

One of the areas of further research may be the use of piecewise intelligence to conduct a comparative analysis of the contents of various regulatory documents, their sections in order to identify shortcomings and eliminate them at the stage of development of these documents.

Keywords: *Key words: materiel, rear units, battalion food station, food station of company (platoon) stronghold, military supplies.*